

Uudet ja vanhat poliittiset kysymykset – päätyykö ”demokraattinen luokkataistelu”?

HEIKKI ERVASTI

ABSTRACT
The end of
”Democratic
Class struggle”?

Allegedly, the traditional model of ”democratic class struggle”, in which objective class position determines people’s subjective perceptions of their own class positions, and these perception in turn shape their political attitudes, no longer applies to Western politics as the focus of politics shifts to new political issues. To see whether these claims obtain empirical support, I use data gathered in a mail survey from a representative sample of Finnish population. In the analysis I pay attention to the possible differences in the determinants of traditional political issues (i.e. reducing income differentials and lowering poverty) and new political issues (i.e. gender inequality, environmental protection, nuclear power and refugee quotas). The results show that all in all, the model of democratic class struggle is still an accurate description of Finnish politics. However, the possible rise of new political agenda may alter the political settings to some degree. Most notably, there is evidence of a divide in the political Left. Moreover, the analysis lends moderate support to the arguments about emerging new political cleavages among the public.

Johdanto¹

Yhteiskuntatieteissä on yleistynyt näkemys, jonka mukaan ihmiset eivät enää jakaudu toisistaan poikkeaviin yhteiskuntaluokkiin tai -kerrostumiin. Kun hyvinvointi yhteiskunnassa jakaantuu aiempaa tasaisemmin ja kun yhteiskunta muuttuu ”jätkiteolliseksi” tai ”jälkifordistiseksi”, ei kansa enää jakaudu käyttäytymismalliensa ja ajattelutapojensa suhteen toisistaan selvästi erottuviin yhteiskuntaluokkiin. Jos yhteiskunta muuttuu, eivät perinteiset teollisen yhteiskunnan analysointiin kehitetyt työkalut ja analyysimallit enää kelpaa.

Tarkastelen tässä artikkelissani yhteiskunnan luokkaperustan heijastumista suomalaisten poliittisissa mielipiteissä. Perinteisesti länsimaista politiikkaa on kuvailtu ”demokraattisen luokkataistelun” mallin pohjalta (Anderson & Davidson 1943). Demokraattisessa luokkataistelussa objektiivinen luokka-asema määrää ihmisten subjektiiviset näkemykset heidän omasta luokka-asemastaan. Subjektiivinen samaistuminen tiettyyn luokka-asemaan puolestaan vaikuttaa ihmisten poliittisiin mielipiteisiin. Koska ihmisten mielipiteet riippuvat heidän luokkataustastaan ja -samaistumisestaan, vallitsee väestön keskuudessa myös selkeä vasemmisto-oikeisto -akseli.

Kriitikkojen mukaan taloudellista ja rakenteellista determinismistä henkivää demokraattisen luokkataistelun mallia ei kuitenkaan voida

---

¹ Kiitän Leif Nordbergia, Seppo Pöntistä, Kyösti Raunioita, Timo Toivosta ja *Politiikka*-lehden arvioijaa hyödyllisistä kommentista ja parannusehdotuksista.

käyttää nyky-yhteiskunnan kuvailuun. Perinteiset luokkarajat ovat hämärtyneet ja varsinkin subjektiivinen luokkasamaistuminen (”luokkatietoisuus”) on käynyt aiempaa epämääräisemmäksi. Sitä paitsi on katsottu, että politiikan sisältö on muuttunut. Perinteisten materiaalien yhteiskunnallisten konfliktien merkitys on vähentynyt. On väitetty, että perinteiset vasemmisto-oikeisto -akselia myötäilevät poliittiset kysymykset, kuten tuloerojen tasoittaminen tai köyhyyden poistaminen, eivät ole enää yhtä tärkeitä kuin ns. ”uudet poliittiset kysymykset”, kuten esimerkiksi ympäristönsuojelu, ydinvoiman rakentaminen, sukupuolten välinen tasa-arvo tai kansainvälinen solidaarisuus. Nämä ”uudet” kysymykset eivät välttämättä ole historiallisesti uusia. Perinteisistä poliittisista kysymyksistä niiden kuitenkin sanotaan poikkeavan ennen kaikkea siinä, että ne eivät suoraan heijasta eri väestöryhmien taloudellisia intressejä. Uusia poliittisia kysymyksiä koskevat mielipiteet eivät riipu luokkataustasta eivätkä luokkasamaistumisesta. Jos tällaiset kysymykset muodostavat politiikan tärkeimmän ytimen, on luonnollista olettaa, että myös perinteiset erot vasemmiston ja oikeiston välillä häviävät. (Pakulski 1993; Inglehart 1987, 1289; 1990; Inglehart & Rabier 1986.)

Kaikki tutkimukset eivät kuitenkaan tue ajatusta demokraattisen luokkataistelun päättymisestä. Itse asiassa aikaisempien empiiristen tutkimusten tulokset ovat tässä suhteessa ristiriitaisia. Yhtäältä on näyttöä siitä, että luokkapohjainen äänestäminen on vähentynyt useissa länsimaissa (esim. Inglehart 1990; Clark & Lipset 1991, 401; Clark ym. 1993), joskin eri maissa eri vauhdilla (Nieuwebeerta 1996). Toisaalta on kuitenkin myös selvää näyttöä siitä, että ihmisten äänestäminen, poliittinen käyttäytyminen ja mielipiteet edelleenkin heijastavat voimakkaasti heidän luokkataustansa (esim. Brooks & Manza 1997a; 1997b; 1997c; Ervasti 1996; Ervasti & Kangas 1995; Goul Andersen 1992; Hout ym. 1993; 1995; Svallfors 1995; ks. myös Kelley & Evans 1995; Kelley ym. 1985; Sänkiäho 1995a; 1995b).

Ristiriita aikaisempien tutkimusten tulosten välillä saattaa selittyä sillä, että tutkimuksissa ei eksplisiittisesti ole eroteltu toisistaan erityyppisiä poliittisia kysymyksiä (poikkeuksena ks. Heath ym. 1990). Poliitiikan luokkaperustan säi-

lymisestä on saatu näyttöä, kun on tutkittu taloudellisia intressejä heijastavia mielipiteitä. Kun taas huomio on suunnattu ns. uusiin poliittisiin kysymyksiin, on ajatus luokkaperustan häviämisestä saanut vahvistusta. Sama ilmiö saattaisi päteä äänestyskäyttäytymiseenkin. Tiedot teemat nousevat usein vaalikeskusteluissa muita aiheita tärkeämmiksi. Kun tärkeä vaali-tema on perinteinen taloudellinen kysymys, äänestetään luokkapohjaisesti. Sen sijaan kun joku ns. uusista kysymyksistä leimaa vaaleja, luokkaäänestäminen onkin harvinaisempaa.

Artikkelini tarkastelee luokkataustan ja luokkasamaistumisen vaikutuksia kahta erityyppistä poliittista kysymysryhmää koskeviin asenteisiin. Testaan empiirisesti hypoteeseja, jotka on nostettavissa eri lähtökohdista esitetystä demokraattisen luokkataistelun mallin kritiikistä. Selvitän, onko demokraattisen luokkataistelun mallilla enää relevanssia suomalaisten poliittisia mielipiteitä tutkittaessa. Erityisesti tarkastelen, sotkevatko ns. uudet poliittiset kysymykset perinteisiä poliittisia asetelmia. Esimerkkeinä uusista poliittista kysymyksistä käytän sukupuolten välistä tasa-arvoa, ydinvoimaa, ympäristönsuojelua ja pakolaiskiintiöitä koskevia mielipiteitä. Perinteisinä poliittisina kysymyksinä tarkastelen tuloerojen pienentämistä ja köyhyyden vähentämistä.

Politiikan asetelmat ja niiden muutos

Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, poliittiset konfliktit ovat perinteisesti olleet selvästi oikeisto–vasemmisto -akselia heijastavia luokkakonflikteja (ks. Uusitalo 1975; Sundberg 1986; Sänkiäho 1995a, 67–68). Karkeasti suomalaisia poliittisia asetelmia voidaan kuvata siten, että työväestö, joka on järjestäytynyt työväenpuolueisiin ja ammattiyhdistysliikkeeseen, on pyrkinyt edistämään vasemmistolaisia arvoja, kuten solidaarisuutta ja tasa-arvoa. Laaja julkinen sektori ja hyvinvointivaltio on nähty keinoina saavuttaa nämä tavoitteet.

Käytännössä vasemmisto on kannattanut sellaisia tavoitteita kuin tuloerojen kaventaminen tai köyhyyden vähentäminen. Toinen poliittinen leiri on muotoutunut oikeistopuolueiden, ylempien toimihenkilöiden järjestöjen ja työnantajajärjestöjen ympärille. Tässä leirissä on korostettu esimerkiksi taloudellista kasvua ja kilpai-

luckyä enemmän kuin esimerkiksi sosiaalipoliittisia uudistuksia tai tuloerojen tasoittamista.² Lisäksi Suomessa on perinteisesti ollut poliittisesti vahva maanviljelijäväestön edustus. Maanviljelijäväestön etujärjestöt ja puolueet voidaan kuitenkin lukea selvästi poliittiseen oikeistoon. Kaiken kaikkiaan voidaan siis todeta, että Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, politiikka on heijastanut selvästi luokkapohjaista oikeisto–vasemmisto -jakoa. (Uusitalo 1975; ks. myös Korpi 1983; Lane & Ersson 1991.)

Väitteet poliittisten asetelmien muuttumisesta koskevat kuitenkin myös Suomea. Väitteiden sisältö voidaan tiivistää kolmeksi kohdaksi: 1) Luokkarakenne on muuttunut, ja mikä vielä tärkeämpää, luokkatietoisuutta – subjektiivista samaistumista tiettyyn yhteiskuntaluokkaan – ei enää esiinny. 2) Uudet poliittiset kysymykset ovat syrjäyttäneet perinteiset kysymykset. Samalla perinteiset ideologiat ovat menettäneet merkitystään. Oikeisto–vasemmisto -akselia ei enää ole. 3) Väestöryhmien väliset erot eivät enää perustu yhteiskunnan luokkarakenteeseen, vaan on syntynyt uusia yhteiskunnallisia jakoja. Tarkastelen näitä toisiinsa liittyviä ilmiöitä tarkemmin.

Väitteistä ensimmäinen koskee luokkarakenteen muutosta. Ammatti- ja luokkarakenne onkin Suomessa muuttunut varsin nopeasti. Toisen maailmansodan jälkeisessä rakennemuutoksessa maatalousväestön osuus alkoi pienentyä. Palkansaajäväestön osuus kasvoi. Pian myös palvelualat alkoivat kasvaa. Yhä useammat palkansaajat päätyivät toimihenkilöammatteihin ja aikaisemmat työntekijäammattitkin alkoivat saada toimihenkilöammattien piirteitä. Perinteinen työväenluokka on siis pienentynyt. (Ks. tarkemmin Alestalo 1986; Pesonen 1995; Toivonen

1988; ks. myös Pöntinen 1983.) Tähän kehitykseen on myös liittynyt se, että perinteinen fordistinen tuotantomalli on alkanut siirtyä syrjään. Työelämä ei enää jaa ihmisiä toisistaan poikkeaviin yhteiskuntaluokkiin. On oletettu, että varsinkin perinteinen työväestö on fragmentoitunut ja individualisoitunut. Yhä pienempi osa palkansaajista pitää itseään työväenluokan jäsenenä. (Esim. Fuchs 1968; Piore & Sabel 1984; Offe 1987.)

Jos palkansaajat eivät enää pidä itseään minäkään tietyn yhteiskuntaluokan jäsenenä, he eivät näe omia intressejään osana suurempaa kokonaisuutta, kuten yhteiskuntaluokkaa. He eivät myöskään näe liittolaisia, joilla olisi samat taloudelliset tai sosiaaliset intressit ja joiden kanssa voisi edistää yhteistä etua ja vastustaa yhteistä vihollista (ks. myös Brooks & Manza 1997c, 381–382).

Tiettyjä luokkaerojen hämärtyminen merkkejä on Suomessa selvästi havaittavissa. Esimerkiksi sosiaalinen liikkuvuus on lisääntynyt ja koulutuserot väestöryhmien välillä ovat pienentyneet, joskaan koulutuksen luokkasidonnaisuus ei ole hävinnyt (Elovainio 1992). Merkille pantavaa on myös se, että pitkään mm. osuustoiminnassa ja urheilu- ja muissa järjestöissä heijastuneesta jaosta porvarilliseen ja sosialistiseen Suomeen on 1990-luvulla havaittavissa vain jäänteitä (Siisiäinen 1996, 39–40).

Toinen demokraattisen luokkataistelun mallin kyseenalaistava väite koskee muutoksia politiikan sisällössä. Ronald Inglehart (1977 ja 1990) on tullut kuuluisaksi kuvauksillaan siitä, kuinka konkreettisista taloudellisista ja materialistisista arvoista on vähitellen siirrytty korostamaan vähemmän konkreettisia, elämänlaatuun viittaavia ja jälkimaterialistisia arvoja. Aikaisemmin taloudelliset kysymykset, kuten tuloerot ja köyhyys, olivat tämän ajattelutavan mukaan tärkeitä kysymyksiä politiikassa. Hyvinvoinnin kasvun myötä elämänlaatu on tullut tärkeämmäksi kysymykseksi kuin materiaallisen hyvinvoinnin jakaminen. Erityisesti senkaltaiset kysymykset, kuten sukupuolten välinen tasa-arvo, ympäristönsuojelu, ydinvoima ja pakolaisten vastaanottaminen, ovat nousseet voimakkaasti esiin. Inglehart ja Rabier (1986) kuvaavatkin politiikan muutosta siirtymäksi ”luokkapoliitikasta” ”elämänlaatupoliitikkaan”.

Kun politiikan sisältö muuttuu, ei myöskään

² On kuitenkin huomattava, että myös toimihenkilöillä on ollut tiettyjä intressejä hyvinvointivaltioita kohtaan. Tämä on näkynyt erityisesti siinä, että toimihenkilöt ovat kannattaneet selvästi institutionaalista toimeentuloturvajärjestelmää, joka on sekä universaali (eli kattaa koko koko väestön, myös toimihenkilöt) että ansiosidonnainen (eli turvaa saavutetun kulutustason myös isompituloiselle toimihenkilöväestölle) (ks. Ervasti 1994; Ervasti & Kangas 1995). Myöskin on havaittu, että julkinen koulutusjärjestelmä, toisin kuin useimmat muut hyvinvointipalvelut, on ollut toimihenkilöiden suosiossa (Ervasti 1996).

mobilisoituminen tapahdu enää perinteisten puolueiden kautta. Uusiin poliittisiin kysymyksiin liittyvät pikemminkin ns. uudet sosiaaliset liikkeet. Tällaiset, yleensä ns. yhdenasianliikkeet eivät muodostu luokkarakenteen pohjalta³, vaan niihin kuuluvia ihmisiä yhdistävät arvorakenne, elämäntapavalinnat ja muut kulttuuriset tekijät. Uudet sosiaaliset liikkeet eivät edusta minkään tietyn yhteiskuntaluokan taloudellisia tai muita intressejä. (Kriesi 1989, 1079; ks. myös Offe 1984, 172–173; Seidman 1992, 49–54.)

Uusien poliittisten kysymysten ilmaantumisen vähentää entisestään yhteiskuntaluokkien merkitystä ja hälventää perinteistä oikeisto–vasemmisto jakoa. Yhteiskuntaluokkien, puoluevalinnan ja poliittisten mielipiteiden väliset suhteet muuttuvat. On oletettu, että uusia poliittisia kysymyksiä koskevat mielipiteet eivät riipu perinteisiä kysymyksiä koskevista kannoista. Ihmiset, jotka ovat ”vasemmistolaisia” suhteessa perinteisiin poliittisiin kysymyksiin, poikkeavat mahdollisesti sosiaaliselta taustaltaan, arvoiltaan ja intresseiltään niistä ihmisistä, jotka ovat ”vasemmistolaisia” suhteessa uusiin poliittisiin kysymyksiin. ”Vasemmistolaisuus” perinteisten kysymysten suhteen on ollut tyypillistä työväenluokalle. Sen sijaan radikaalisuus tai ”vasemmistolaisuus” uusissa poliittisissä kysymyksissä on kytketty pikemmin keskiluokkiin.

Lipsetin (1981, 510–511; ks. myös Dogan 1995, 529; vrt. Weakliem 1991) mukaan onkin erotettava toisistaan kaksi vasemmistoa, ”materialistinen” ja ”jälkimaterialistinen” vasemmisto. Lipset toteaa, että perinteiset puolueet ja erityisesti vasemmistopuolueet ajautuvat vaikeuksiin. Puolueet yrittävät ottaa ohjelmiinsa myös uudet poliittiset kysymykset, mutta koska uudet ja vanhat kysymykset eivät enää muodosta yksiulotteista vasemmisto–oikeisto -akselia, puolueet ajautuvat vaikeiden valintojen eteen. Varsinkin vasemmistopuolueiden on valittava, pyrkivätkö ne säilyttämään perinteiset kannattajansa korostamalla perinteistä materialistista vasemmistolaisuutta vai pyrkivätkö ne

saamaan uusia kannattajia keskiluokista korostamalla jälkimaterialistista vasemmistolaisuutta. Ensimmäisessä tapauksessa vasemmistopuolueiden kannatus alenee, koska perinteinen työväenluokka joka tapauksessa pienenee. Jälkimmäisessä tapauksessa taas on vaarana perinteisen kannattajakunnankin menettäminen. (Ks. myös Przeworski 1985, 24.)

Toisaalta myös oikeistopuolueet ovat yrittäneet laajentaa kannatuspohjaansa perinteisten kannattajakuntien ulkopuolelle. Nekin ovat pyrkineet eroon luokkapuolueen leimoistaan. Kirchheimer (1966) onkin esittänyt, että itse asiassa kaikki puolueet ovat alkaneet muistuttaa toisiaan. Luokkapuolueet ovat muuttuneet yleispuolueiksi.

Lisäksi on korostettu sitä, että perinteiset poliittiset ideologiat ovat menettäneet merkitystään myös äänestäjien keskuudessa. Ideologiat eivät enää yhdistä ihmisiä. On osoitettu, että ns. liikkuvien äänestäjien osuus on kasvanut (Rose & McAllister 1986). Puolueuskollisuus on vähentynyt. Voi peräti olla, kuten Lyotard (1984) väittää, että postmodernissa maailmassa perinteiset ideologiat häviävät kokonaan.

Kaikki demokraattisen luokkataistelun mallin kriitikot eivät kuitenkaan katso, että ihmisten poliittinen kanta ja mielipiteet syntyisivät nykyisissä olosuhteissakaan täysin irrallaan yhteiskunnan rakenteista (ks. Evans 1993; Goldthorpe & Marshall 1992, 391). Kolmas demokraattisen luokkataistelun mallin kritiikkiin sisältyvä väite koskee luokkajakojen korvautumista uusilla yhteiskunnallisilla jakolinjoilla. Aikaisemmat yhteiskunnalliset jaot korvautuvat uusilla, aikaisemmista jokseenkin riippumattomilla jaoilla. Erityisesti on katsottu, että ikä, sukupuoli, työskentelysektori (julkinen vs. yksityinen) ja koulutus muodostavat uusia jakoja kansalaisten välille.

Iän merkitys on keskeinen varsinkin Inglehartin (1977 ja 1990) arvokousteoriassa. Inglehartin mukaan vallitsevat arvot muuttuvat sukupolvittain. Sukupolvet, joiden lapsuutta ja nuoruutta leimasivat aineellinen puute ja fyysisen koskemattomuuden uhka, korostavat materialistisia arvoja. Sen sijaan sukupolvet, jotka ovat viettäneet nuoruutensa korkean materiaalisuuden hyvinvoinnin ja fyysisen turvallisuuden oloissa, ovat alkaneet korostaa jälkimaterialistisia arvoja.

³ Toisaalta kirjallisuudessa esitetään kuitenkin näkemys, jonka mukaan uusien sosiaalisten liikkeiden kannatusperusta nousee juuri keskiluokkien parista (esim. Offe 1985; Bauman 1982, 176).

Myös sukupuolen merkityksen on katsottu korostuvan. On katsottu, että naiset muodostavat yhtenäisen poliittisen voiman, joka ylittää perinteiset luokkarajat (Lovenduski 1986). Erityisesti perinteisten poliittisten kysymysten alueella on usein korostettu naisten erityistä intressiä ylläpitää hyvinvointivaltiota (esim. Hobson 1990). Jonkin verran on näyttöä myös siitä, että naisilla on miehiä voimakkaampia näkemyksiä sellaisista uusista kysymyksistä kuin ympäristönsuojelu, ydinvoima ja varsinkin sukupuolten tasa-arvo (Ervasti 1998; Goul Andersen 1990; Jallinoja 1997).

Uusista yhteiskunnallisista jaoista koulutus liittyy selvästi perinteisiin stratifikaatiohierarkioihin. Puheenvuoroissa, joissa koulutusta on pidetty uusien poliittisten jakojen aiheuttavana tekijänä, koulutusta on kuitenkin pidetty pikemminkin eri väestöryhmien ”kulttuuripääomana” kuin taloudellisia intressejä heijastavana tekijänä. On katsottu, että koulutus todennäköisesti lisää radikaalia suhtautumista uusiin poliittisiin kysymyksiin. Steven Brint (1984, 61) erottaa viisi eri syytä tähän. Ensinnäkin koulutus heijastaa ihmisten lahjakkuutta ja persoonallisuutta. Brintin oletuksena näyttää olevan, että lahjakkuus ja ymmärtämys asioista lisää radikaalisuutta. Toiseksi koulutus saattaa heijastaa kiinnittymistä sofistikoituihin, kansainvälisiin ja usein kriittisiin kommunikaatioverkostoihin. Koulutetut ihmiset seuraavat parhaiten aikaansa. Kolmanneksi koulutuksen myötä suvaitsevaiset ja itsenäisemmät ajatukset ja ajattelutavat siirtyvät opettajilta opiskelijoille. Samalla koulutus kannustaa ennakkoluulottomuuteen ja omaehtoiseen ajatteluun. Neljänneksi koulutus edesauttaa kognitiivista kehitystä, minkä Brint kytkee lahjakkuuden tavoin radikaalisuuteen. Viides vaikutus on syntynyt koulutusjärjestelmän laajentumisen myötä. Kun pitkälle koulutettujen ihmisten määrä on kasvanut, mutta tätä koulutusta vastaavien työpaikkojen määrä ei ole samassa mitassa lisääntynyt, on pitkälle koulutetuista ihmisistä ollut työmarkkinoilla ylitarjontaa. Työttömyysongelma koskettaa myös keskiluokkia. Korkea koulutus ei enää automaattisesti takaa korkeaa taloudellista tai sosiaalista asemaa. Tämä voi synnyttää poliittisesti radikaaleja reaktioita. (Ks. myös Kriesi 1989, 1086–1087.)

Viimeisenä uusista poliittisista jaoista on

mainittu työskentelysektori. Esimerkiksi Knutson (1986) katsoo, että eräs jälkiteollisen yhteiskunnan tärkeimmistä konfliktinlinjoista kulkee yksityisen ja julkisen sektorin palveluksessa olevien henkilöiden välillä. Julkisen sektorin kasvun myötä työskentelysektori onkin voinut muodostua aiempaa tärkeämmäksi väestöä jakavaksi tekijäksi. On jonkin verran näyttöä siitä, että työskentelysektori vaikuttaa puoluevalintaan (Gilljam & Holmberg 1990) ja siitä, että tämä vaikutus olisi kasvanutkin (Gilljam & Holmberg 1992). Koska julkisen sektorin työntekijät työskentelevät useimmiten ei-materiaalisen uusintamisen alueella, voidaan olettaa, että julkisen sektorin työntekijät ovat arvokenteeltaan jälkimaterialistisempia kuin yksityisen sektorin työntekijät. Julkisen sektorin palveluksessa työskentelyyn ei myöskään yleensä liity samankaltaista voitonmaksimoinnin ja muiden kapitalististen arvojen omaksumista kuin yksityisellä sektorilla, varsinkin ammattihierarkioiden yläpäässä (Lamont 1987).

Työskentelysektori on kuitenkin varsin selvästi sosioekonominen muuttuja. Selkeimmin työskentelysektorin voidaan olettaa vaikuttava perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskeviin mielipiteisiin. Perinteisen vasemmiston tapaan julkisen sektorin työntekijöiden voidaan olettaa suhtautuvan myönteisesti laajaan julkiseen sektoriin. On tietysti myös julkisen sektorin työntekijöiden etujen mukaista säilyttää laaja julkinen sektori ja hyvinvointivaltio (esim. Gilljam & Nilsson 1985). Lisäksi voidaan olettaa, että julkisen sektorin ja erityisesti hyvinvointivaltion palveluksessa olevat henkilöt parhaiten havaitsevat myös hyvinvointivaltion asiakkaiden ongelmat ja tästäkin syystä kannattavat perinteisesti vasemmistolaisina pidettyjä poliittisia tavoitteita⁴.

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimusaineistoni on kerätty postikyselynä marraskuun 1995 ja helmikuun 1996 välisenä

⁴ Vasta-argumenttina tälle väitteelle on kuitenkin esitetty, että itse asiassa asiakkaiden ongelmien ymmärtämisen sijaan hyvinvointivaltion ammattilaiset oppivat pikemminkin kontrolloimaan asiakkaitaan ja päättämään vallankäyttömahdollisuuksillaan (yhteenvetoa tästä keskustelusta, ks. Svallfors 1996, 76).

aikana Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksella. Vastausprosentiksi aineistoa kerättäessä muodostui 59, mitä voidaan luonnehtia kohtuullisen hyväksi koko väestöä edustavan postikyselyn vastausprosentiksi (de Vaus 1991, 107; Kalton 1990, 66; Nachmias & Nachmias 1989, 181, 185–187). Edustavuusanalyysit (lisätietoja tarvittaessa tekijältä) osoittavat, että aineisto edustaa kattavasti Suomen 18–74-vuotiaista väestöä. Aineiston koko on 997 havaintoa.

Käyttämässäni aineistossa on useita muuttujia, jotka mittaavat perinteisiä ja uusia poliittisia kysymyksiä koskevia asenteita. Perinteisiä poliittisia kysymyksiä edustamaan valitsin muuttujat, jotka mittaavat tuloerojen pienentämistä ja köyhyyden vähentämistä koskevia asenteita. Uusia poliittisia kysymyksiä analyysissäni edustavat muuttujat mittaavat sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä, ydinvoimaa, ympäristönsuojelua ja pakolaiskiintiöitä koskevia asenteita. Varsinkin sukupuolten tasa-arvoa, ydinvoimaa ja ympäristönsuojelua voidaan pitää ehkä kaikkein tärkeimpinä esimerkkeinä uusista poliittisista kysymyksistä. Pakolaisten vastaanottamiseen liittyvät kysymykset ovat niin ikään korostuneet vasta hiljattain, koska Suomi on vasta viimeisten vuosikymmenten aikana muuttunut väestöä luovuttavasta maasta väestöä vastaanottavaksi maaksi. Pakolaiskysymyksen ottamista analyysiin voidaan perustella myös sillä, että sitä koskevien mielipiteiden ei voida olettaa riippuvan ainakaan suoraan eri yhteiskuntaluokkien taloudellisista intresseistä. Käyttämistäni muuttujista ja niiden pisteistyksistä on esitetty tarkemmat kuvaukset taulukossa 1.

Eksogeenisista muuttujista ammattiasemaa mittasin pohjoismaisen ammattiluokituksen (PAL) pohjalta. Koulutuksen suhteen jaoin otoksen niihin, jotka ovat saaneet korkeintaan ammattikoulutasoisen koulutuksen, opistotutkinnon suorittaneisiin ja korkeakoulutettuihin. Tuloja mittasin tuhansissa markoissa ja ikää vuosissa. Sukupuoli ja työskentelysektori ovat dikotomioita.

Tutkimusmenetelmänä käytän rakenneyhtälömallia latentein muuttujin (esim. Bollen 1989). Menetelmäni etuna voidaan pitää ensinnäkin sitä, että se huomioi satunnaisen mittausvirheen useimmissa analyysimallin keskeisimmistä

muuttujista (esim. Bollen 1989; ks. myös Kelley & Evans 1995). Tämä ominaisuus on tärkeä erityisesti käytettäessä mielipideaineistoa. Toinen syy käyttämäni menetelmän valintaan on se, että rakenneyhtälömallin perusteella on mahdollista tarkastella erikseen muuttujien välisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia.

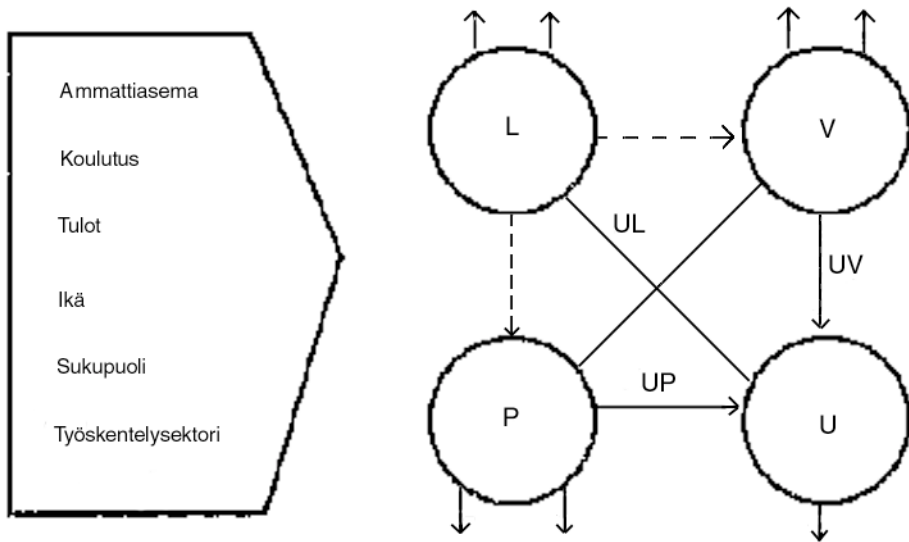
Käyttämäni rakenneyhtälömallin perusrakenne on esitetty kuviossa 1. Periaatteessa analyysimallini on muotoiltu demokraattisen luokkataistelun mallin pohjalta. Mallissa eksogeenisiä muuttujia ovat ammattiasema, koulutus, tulot, ikä, sukupuoli ja työskentelysektori. Endogeenisiä muuttujia ovat luokkasamaistuminen (L), poliittinen kanta (P), perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet (V) ja uusia poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet (U). Mallissa kaikki eksogeeniset muuttujat vaikuttavat kaikkiin endogeenisiin muuttujiin. Lisäksi, kuten kuviossa 1 kuvataan, myös endogeenisten muuttujien välillä on kausaalisuhteita. Luokkasamaistuminen vaikuttaa poliittiseen kantaan ja molempia poliittisia kysymysryhmiä koskeviin asenteisiin. Poliittinen kanta vaikuttaa molempiin poliittisia asenteita mittaaviin endogeenisiin latenteihin muuttujiin. Myös poliittisia asenteita mittaavien muuttujien välillä on kausaalisuhde siten, että perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet vaikuttavat uusia poliittisia kysymyksiä koskeviin asenteisiin.

Analyysimallissani varsinaisen kiinnostuksen kohteena on kolme parametria. Parametri UL osoittaa luokkasamaistumisen (L) vaikutuksen uusia poliittisia kysymyksiä koskeviin asenteisiin (U). Vastaavasti parametri UP kuvaa poliittisen kannan (P) vaikutuksen uusia poliittisia kysymyksiä koskeviin asenteisiin ja parametri UV uusia poliittisia kysymyksiä koskevien asenteiden riippuvuutta perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevista asenteista (V).

Edellä esittelemäni demokraattisen luokkataistelun mallin kritiikki voidaan purkaa kolmeksi väittämäksi. Ensinnäkin jos argumentti yhteiskuntaluokkien häviämisestä pitää paikkansa, eivät uusia poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet riipu lainkaan vastaajan luokkataustasta eivätkä varsinkaan hänen subjektiivisesta luokkasamaistumisestaan, eli $UL=0$. Toiseksi edellä esittelemäni kritiikin mukaan, uusia poliittisia kysymyksiä koskevien asenteiden ei pitäisi riippua vastaajan poliittisesta kannasta

Taulukko 1. Analyysissä käytettyjen endogeenisten muuttujien määritykset ja pisteytykset. (N=997)

LATENTTI MUUTTUJA	HAVAITTU MUUTTUJA	VASTAUSVAIHTOEHDOT JA PISTEYTYS
Luokkasamaistuminen	”Jos ajattelette koulutustanne, ammattianne, tulojanne ja elintasoanne, kuuluteko mielestänne yhteiskunnan ylimpiin, keski- vai alimpiin kerroksiin?”	Kymmenportainen asteikko, pisteytetty 0–100 (100 = ylimpään kerrostumaan)
	”Kuuluteko mielestänne yläluokkaan, keskiluokkaan, työväenluokkaan vai alaluokkaan?”	Alaluokkaan 0.0; työväenluokkaan 33.3; keskiluokkaan 66.6; yläluokkaan 100
Poliittinen kanta	”Kuuluteko mielestänne poliittiseen oikeistoon vai vasemmistoon?”	Ehdottomasti vasemmistoon 0.0; mieluummin vasemmistoon 25.0; en kumpaankaan 50.0; mieluummin oikeistoon 75.0; ehdottomasti oikeistoon 100.0
	”Mitä puoluetta äänestitte viimeisissä eduskuntavaaleissa?”	Vasemmistoliitto 0.0; sosiaalidemokraatit 12.5; vihreät 25.0; ruotsalainen kansanpuolue ja kristillinen liitto 75.0; kokoomus ja nuorsuomalaiset 100.0; ei puoluekantaa 50.0
Perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat mielipiteet	”Kannatatteko vai vastustatteko seuraavia tavoitteita?”... Tuloerojen pienentäminen?”	Vastustan voimakkaasti 0.0; vastustan 25.0; en vastusta enkä kannata 50.0; kannatan 75.0; kannatan voimakkaasti 100.0
	”Kuinka tärkeitä mielestänne ovat seuraavat yhteiskunnalliset tavoitteet ... .. Köyhyyden vähentäminen?”	Merkityksetön 0.0; ei kovin tärkeä 25.0; vaikea sanoa 50.0; melko tärkeä 75.0; erittäin tärkeä 100.0
Uusia poliittisia kysymyksiä koskevat mielipiteet	”Kannatatteko vai vastustatteko seuraavia tavoitteita?” ... ydinvoiman rakentaminen?” ... pakolaisten (esim. somalit) vastaanottokiintiöiden lisääminen?”	Vastustan voimakkaasti 0.0; vastustan 25.0; en vastusta enkä kannata 50.0; kannatan 75.0; kannatan voimakkaasti 100.0
	”Kuinka tärkeitä mielestänne ovat seuraavat yhteiskunnalliset tavoitteet ... .. sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen?” ... ympäristön ja luonnon suojeleminen?”	Merkityksetön 0.0; ei kovin tärkeä 25.0; vaikea sanoa 50.0; melko tärkeä 75.0; erittäin tärkeä 100.0

Kuvio 1. Heuristinen kuvaus analyysissä käytettävistä rakenneyhtälömalleista. (L = Luokkasamaistuminen; P = Poliittinen kanta; V = Perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet; U = Uusia poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet.)

eli sijoittumisesta perinteisellä oikeisto–vasemmisto -akselilla. Väite siis tarkoittaa, että $UP=0$. Kolmanneksi uusia kysymyksiä koskevien asenteiden ei kritiikin mukaan pitäisi riippua perinteisiä kysymyksiä koskevista asenteista, eli $UV=0$. Suoritin analyysin kiinnittämällä jokaisen mainituista parametreista ensin vuorollaan ja lopuksi yhdessä nollassi.

Koska analyysini varsinaisena tavoitteena on vertailla eri muuttujien vaikutuksia kuvaavia parametreja, estimoin standardoidut parametrit korrelaatiomatriisin pohjalta. Analyysini pohjautuu polyserisiin ja polykorisiin korrelaatioihin, koska ordinaalisten muuttujien ollessa kyseessä, nämä korrelaatiot ovat lähempänä tosia korrelaatioita kuin konventionaalisemmat (esim. tulo-momentti-) korrelaatiot (Jöreskog & Sörbom 1996).

Perinteisiin poliittisiin kysymyksiin liittyvät muuttujat latautuivat voimakkaasti tai keskinertaisesti samalla faktorilla (lisätietoja mitausmalleista tarvittaessa tekijältä). Sen sijaan uusiin poliittisiin kysymyksiin liittyvät muuttujat eivät muodostaneet selvää faktoria. Tämä ei ole yllättävää, onhan kysymyksessä joukko varsin erityyppisiä asioita. Sisällytinkin uusia poliittisia kysymyksiä koskevia asenteita mit-

taavat muuttujat malliin yksi kerrallaan, en yhtenä latenttina faktorina.

Tulokset

Mallini sopivat aineistoon hyvin. Subjektiivinen luokka-asema ja poliittinen kanta ovat selvästi demokraattisen luokkataistelun mallin mukaisesti koulutuksen ja ammattiaseman funktio. Subjektiiviseen luokka-asemaan vaikuttaa jossain määrin myös työskentelysektori. Liitetaulukko A kuvaa mallia, jossa on mukana vain nämä muuttujat. Liitetaulukko A osoittaa, että poliittinen kanta riippuu voimakkaasti subjektiivisesta luokkasamaistumisesta. Lisäksi perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet riippuvat selvästi luokkasamaistumisesta ja poliittisesta kannasta. Vaikka tulotaso ei juuri selitäkään luokkasamaistumista eikä poliittisia asenteita, voidaan todeta, että kokonaisuudessaan demokraattisen luokkataistelun malli saa selvää tukea analyysistäni.

Nähdäkseni, kuinka uusia poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet sopivat demokraattisen luokkataistelun malliin, aloitin tarkastelemalla sukupuolten tasa-arvoa koskevia asenteita (taulukko 2). Sukupuolten välisen tasa-arvon

Taulukko 2. Luokkasamaistumisen, poliittisen kannan ja perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevien mielipiteiden vaikutusta sukupuolten tasa-arvoa koskeviin asenteisiin kuvaavat parametrit^(a) (mainitussa järjestyksessä: UL, UP ja UV) sekä eri mallien sopivuutta kuvaavat tunnusluvut ja sukupuolten tasa-arvoa koskevien asenteiden selitysasteet eri malleissa. Suurimman uskottavuuden (ML) estimointimenetelmä.

Parametrit (Suorat vaikutukset)

$$\begin{aligned} UL &= .16 \\ UP &= -.06 \\ UV &= .55 \end{aligned}$$

Eri mallien sopivuudet

Malli	χ^2	d.f.	$\Delta\chi^2$ (Verrattuna malliin 1)	Δ d.f. (Verrattuna malliin 1)	R ²
1. UL, UP ja UV vapaita (ks. arvot yllä)	67.55	54			.31
2. UL=0	77.30	55	9.75	1	.26
3. UP=0	69.33	55	1.78	1 (e.m.) ^(b)	.32
4. UV=0	188.41	55	120.86	1	.05
5. UL=0; UP=0; UV=0	207.11	57	139.56	3	.02

(a) Muiden sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevia asenteita selittävien muuttujien vaikutuksia kuvaavat parametrit ilmenevät liitetaulukosta B.

(b) Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä.

edistäminen riippuu jossain määrin luokkasamaistumisesta ja poliittisesta kannasta. Vasemmiston kannattajat ja korkean subjektiivisen luokka-aseman omaavat ihmiset kannattavat tasa-arvon edistämistä enemmän kuin oikeistolaiset ja matalan subjektiivisen luokka-aseman omaavat ihmiset. Tämä havainto tukee jossain määrin Lipsetin (1981) hypoteesia vasemmiston jakautumisesta materialistiseen ja jälkimaterialistiseen ryhmään. Korkean subjektiivisen luokka-aseman omaavat vasemmistolaiset edustavat jälkimaterialistista vasemmistoa. Myös Zilliacus (1995) on tehnyt Suomessa samansuuntaisen havainnon.

Taulukon 2 alaosasta ilmenevät mallien sopivuutta kuvaavat khin neliöt vapausasteineen. Ensimmäinen malli, jossa UL, UP ja UV ovat vapaita, sopii aineistoon kohtuullisen hyvin. Kun UL kiinnitetään nolllaksi, kasvaa khin neliö tilastollisesti merkitsevästi. Tämä tarkoittaa sitä, että sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevat asenteet riippuvat tilastollisesti merkitsevästi luokkasamaistumisesta. Sen sijaan, kun parametri UP kiinnitetään nolllaksi, ei mallin

sopivuus muutu tilastollisesti merkitsevällä tavalla. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ei siis riipu suoraan poliittisesta kannasta. Poliittisen kannan ja sukupuolten tasa-arvoa koskevien asenteiden välillä on kuitenkin voimakas epäsuora vaikutus (ks. liitetaulukko B). Tämä epäsuora vaikutus välittyy perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevien asenteiden kautta. Vaikka suorien vaikutusten pohjalta voisi päätellä, että tasa-arvoasenteet eivät heijastele vasemmisto-oikeisto -akselia, osoittaa epäsuora vaikutus, että poliittisen kannan ja tasa-arvoasenteiden välillä on kuitenkin välillinen kausaalisuhte. Luokkasamaistumisen suora vaikutus tasa-arvoasenteisiin on positiivinen ja melko voimakas. Koska korkean luokkasamaistumisen omaavat ihmiset ovat usein myös konservatiivisia suhteessa perinteisiin poliittisiin kysymyksiin, on luokkasamaistumisen epäsuora vaikutus tasa-arvoasenteisiin voimakkaampi kuin suora vaikutus, mutta etumerkiltään se on negatiivinen (-.18).

Odotusten vastaisesti sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevat asenteet riippuvat voimak-

Taulukko 3. Luokkasamaistumisen, poliittisen kannan ja perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevien mielipiteiden vaikutusta ympäristönsuojelua koskeviin asenteisiin kuvaavat parametrit^(a) (mainitussa järjestyksessä: UL, UP ja UV) sekä eri mallien sopivuutta kuvaavat tunnusluvut ja ympäristönsuojelua koskevien asenteiden selitysasteet eri malleissa. Suurimman uskottavuuden (ML) estimointimenetelmä.

Parametrit (Suorat vaikutukset)

$$\begin{aligned} UL &= .15 \\ UP &= -.08 \\ UV &= .35 \end{aligned}$$

Eri mallien sopivuudet

Malli	χ^2	d.f.	$\Delta\chi^2$ (Verrattuna malliin 1)	Δ d.f. (Verrattuna malliin 1)	R ²
1. UL, UP ja UV vapaita (ks. arvot yllä)	84.19	54			.14
2. UL=0	93.84	55	9.65	1	.07
3. UP=0	87.81	55	3.62	1 (e.m.) ^(b)	.15
4. UV=0	182.72	55	98.53	1	.03
5. UL=0; UP=0; UV=0	188.99	57	104.80	3	.02

(a) Muiden ympäristönsuojelua koskevia asenteita selittävien muuttujien vaikutuksia kuvaavat parametrit ilmenevät liitetaulukosta B.

(b) Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä.

kaasti myös perinteisiä kysymyksiä koskevista asenteista. Kun parametri UV kiinnitetään nol-laksi, mallin sopivuus heikkenee merkittävästi. Myöskin parametrin suuri arvo viittaa siihen, että radikaalisuus perinteisissä kysymyksissä selittää parhaiten radikaalisuutta sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevissa asenteissa.

Uusia poliittisia jakolinjoja koskevista väitteistä voidaan todeta, että väitteissä esitettyjen olettamusten vastaisesti pitkälle koulutetut eivät kannata sukupuolten välisen eriarvoisuuden vähentämistä. Työskentelysektorilla ja iällä ei ole vaikutusta tasa-arvoa koskeviin asenteisiin. Sen sijaan tasa-arvoasenteet riippuvat jokseenkin selvästi vastaajan sukupuolesta. (Ks. liitetaulukko B.)

Ympäristönsuojelua koskevien asenteiden liittäminen malliin osoittaa samansuuntaisia tuloksia (taulukko 3). Sekä korkea luokkasamaistuminen että vasemmistolaisuus lisäävät ympäristönsuojelun kannatusta. Hypoteesi vasemmiston jakautumisesta saa lisää tukea. Sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevien asenteiden tavoin myös ympäristöasenteet riippuvat

perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevista asenteista. Jälleen myös miesten ja naisten asenteissa on selvä ero, kuten myös julkisen ja yksityisen sektorin työntekijöiden asenteissa. Sen sijaan koulutustaso ja ikä eivät vaikuta ympäristön- ja luonnonsuojelua koskeviin asenteisiin (ks. liitetaulukko B).

Ydinvoima-asenteita koskevien analyysien tulokset ilmenevät taulukosta 4. Korkean luokkasamaistumisen omaavat henkilöt kannattavat ydinvoimaa. Poliittisen kannan suorat ja myös epäsuorat vaikutukset ovat erittäin pieniä. Ydinvoima-asenteet riippuvat perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevista asenteistakin vain keskinkertaisesti. Päinvastoin kuin kahdessa edellisessä analyysissä tämä vaikutus on negatiivinen. Kuten taulukon 4 alaosasta ilmenee, parametrin UL kiinnittäminen heikentää mallin sopivuutta merkittävästi. Parametrien UP tai UV kiinnittäminen nol-laksi ei sen sijaan heikennä mallin sopivuutta. Kaiken kaikkiaan, ydinvoimaa koskevat asenteet riippuvat siis jonkin verran koetusta luokka- asemasta. Sen sijaan suoria kytkentöjä perinteisiä poliittisia

Taulukko 4. Luokkasamaistumisen, poliittisen kannan ja perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevien mielipiteiden vaikutusta ydinvoimaa koskeviin asenteisiin kuvaavat parametrit^(a) (mainitussa järjestyksessä: UL, UP ja UV) sekä eri mallien sopivuutta kuvaavat tunnusluvut ja ydinvoimaa koskevien asenteiden selitysasteet eri malleissa. Suurimman uskottavuuden (ML) estimointimenetelmä.

Parametrit (Suorat vaikutukset)

$$\begin{aligned} UL &= .16 \\ UP &= .02 \\ UV &= -.10 \end{aligned}$$

Eri mallien sopivuudet

Malli	χ^2	d.f.	$\Delta\chi^2$ (Verrattuna malliin 1)	Δ d.f. (Verrattuna malliin 1)	R ²
1. UL, UP ja UV vapaita (ks. arvot yllä)	69.95	51			.17
2. UL=0	82.40	52	12.45	1	.16
3. UP=0	70.20	52	.25	1 (e.m.) ^(b)	.17
4. UV=0	71.82	52	1.87	1 (e.m.) ^(b)	.16
5. UL=0; UP=0; UV=0	110.81	54	40.86	3	.12

(a) Muiden ydinvoimaa koskevia asenteita selittävien muuttujien vaikutuksia kuvaavat parametrit ilmenevät liitetaulukosta B.

(b) Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä.

kysymyksiä koskeviin asenteisiin ja poliittiseen kantaan ei ydinvoimakysymyksellä ole. Liitetaulukosta B nähdään lisäksi, että ydinvoimaa koskevat mielipiteet riippuvat sukupuolesta enemmän kuin mistään muusta selittävästä muuttujasta.

Viimeinen analyysistäni koskee pakolaiskiintiöitä. Taulukosta 5 ilmenee, että pakolaiskiintiöitä koskevat mielipiteet ovat melko riippumattomia niin subjektiivisesta luokka- asemasta kuin perinteisiä kysymyksiä koskevista asenteista. Poliittinen kanta sen sijaan vaikuttaa jossain määrin pakolaisasenteisiin. Vasemmistolaiset pitävät kiintiöiden lisäämistä tärkeämpänä kuin oikeistolaiset. Liitetaulukosta B ilmenee, että pakolaiskiintiöitä koskevat mielipiteet riippuvat selvimmin koulutustaustasta ja sukupuolesta, joskin on huomattava myös, että kaikkien selittävien muuttujien vaikutukset ovat melko pieniä.

Johtopäätökset

Ensinnäkin analyysini osoittavat, että perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat mielipiteet

heijastavat yhä selvästi subjektiivista luokka-asemaa, ja että suomalaisten keskuudessa valitsee yhä edelleen selvä oikeiston ja vasemmiston välinen jako. Tämä jako myös heijastaa ihmisten subjektiivisia näkemyksiä omasta luokka-asemastaan. Aineistoni valossa demokraattisen luokkataistelun malli kuvaa edelleen varsin hyvin suomalaisten poliittisten mielipiteiden muodostumista.

Analyysini antavat kuitenkin näyttöä myös siitä, että ns. uudet poliittiset kysymykset eivät täysin noudata perinteisiä poliittisia asetelmia. On kuitenkin huomattava, että kategoria ”uudet poliittiset kysymykset” on varsin heterogeeninen. Jo alustavissa konfirmatorisissa faktorianalyysissä ilmeni, että ainakaan tässä tutkimuksessa valitut esimerkit uusista kysymyksistä eivät latautuneet yhdeksi yhtenäiseksi faktoriksi. Analyysini osoittavat myös sen, että nk. uusien poliittisten kysymysten joukossa on teemoja, jotka ihmisten ajatuksissa voimakkaasti liittyvät perinteisiä kysymyksiä koskeviin mielipiteisiin.

Mukana olleista muuttujista radikaalisuus perinteisissä kysymyksissä on paras selittävä

Taulukko 5. Luokkasamaistumisen, poliittisen kannan ja perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevien mielipiteiden vaikutusta pakolaiskiintiöitä koskeviin asenteisiin kuvaavat parametrit^(a) (mainitussa järjestyksessä: UL, UP ja UV) sekä eri mallien sopivuutta kuvaavat tunnusluvut ja pakolaiskiintiöitä koskevien asenteiden selityksasteet eri malleissa. Suurimman uskottavuuden (ML) estimointimenetelmä.

Parametrit (Suorat vaikutukset)

UL = .06
 UP = -.07
 UV = -.01

Eri mallien sopivuudet

Malli	χ^2	d.f.	$\Delta\chi^2$ (Verrattuna malliin 1)	Δ d.f. (Verrattuna malliin 1)	R ²
1. UL, UP ja UV vapaita (ks. arvot yllä)	66.53	49			.06
2. UL=0	67.90	50	1.37	1 (e.m.) ^(b)	.06
3. UP=0	69.60	50	3.07	1 (e.m.) ^(b)	.05
4. UV=0	66.54	50	.01	1 (e.m.) ^(b)	.06
5. UL=0; UP=0; UV=0	69.97	52	3.44	3 (e.m.) ^(b)	.05

(a) Muiden pakolaiskiintiöitä koskevia asenteita selittävien muuttujien vaikutuksia kuvaavat parametrit ilmenevät liitetaulukosta B.

(b) Ero ei ole tilastollisesti merkitsevää.

muuttuja radikaalisuudelle uusissa kysymyksissä. On kuitenkin huomattava, että on myös kysymyksiä, kuten pakolaisten vastaanottaminen ja jossain määrin myös ydinvoiman rakentaminen, jotka ovat melko riippumattomia perinteisistä poliittisista asetelmista. Lisäksi on huomattava, että monissa kysymyksissä erityisesti sukupuolten väliset erot ovat varsin selviä. Uusien poliittisten jakolinjojen merkitystä ei kuitenkaan pidä liioitella. Esimerkiksi koulutuksen suhteen syntyi oletusten vastaisia eroja. Niin ikään työskentelysektorin suhteen syntyvät erot olivat monissa tapauksissa pieniä. Iällä ei ollut analyyseissäni ainuttakaan tilastollisesti merkitsevää vaikutusta.

Se havainto, että korkea luokkasamaistuminen yhdistyneenä vasemmistolaiseen poliittiseen kantaan selittää radikaalisuutta sukupuolten tasa-arvoa ja ympäristönsuojelua koskevissa asenteissa, antaa jossain määrin tukea hypoteesille vasemmiston jakautumisesta kahteen ryhmään, materialistiseen ja jälkimaterialistiseen vasemmistoon. Henkilöt, joiden subjektiivinen luokka-asema on korkea ja jotka kannattavat vasemmistoa, suhtautuvat myönteisimmin

ympäristön suojelemiseen ja tasa-arvon edistämiseen. On kuitenkin huomattava, että tämä ryhmä on varsin radikaali myös perinteisten poliittisten kysymysten suhteen. Materialistisen ja jälkimaterialistisen vasemmiston välistä eroakaan ei siis pidä liioitella.

Jo johdannossa totesin, että nk. uusina poliittisina kysymyksinä pidettävät asiat eivät välttämättä ole historiallisesti kovin uusia. Onkin tärkeätä muistaa, että demokraattisen luokkataistelun mallin avulla ei alunperinkään yritetty selittää kaikkia poliittisia kysymyksiä koskevien mielipiteiden muodostumista. Poliitikassa lienee aina noussut esiin myös eri yhteiskuntaluokkien taloudellisista intresseistä riippumattomia kysymyksiä. Voidaan myös epäillä, ovatko uusiksi poliittisiksi kysymyksiksi mainitut asiat tärkeämpiä kuin perinteiset poliittiset kysymykset. Vaikka viimeisten vuosikymmenten aikana tietyt asiat ovat korostuneet yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa enemmän kuin aikaisemmin, ei ole perusteltua väittää, että perinteiset poliittiset kysymykset olisivat käyneet merkityksettömiksi. Varsinkin 1990-luvulla koetun laman seurauksena voitaneen päinvas-

toin arvella, että perinteiset taloudellisiin intresseihin liittyvät poliittiset kysymykset ovat huomattavankin tärkeitä. Demokraattinen luokkataistelu jatkuu yhä.

LÄHTEET

- Alestalo, Matti (1986): *Structural Change, Classes and the State. Finland in an Historical and Comparative Perspective*. Research Group for Comparative Sociology, Research Reports 33. University of Helsinki, Helsinki.
- Anderson, Dewey & Davidson, Percy (1943): *The Democratic Class Struggle*. Stanford University Press, Stanford.
- Bauman, Zygmund (1982): *Memories of Class*. Routledge and Kegan Paul, London.
- Bollen, Kenneth (1989): *Structural Equations with Latent Variables*. Wiley, New York.
- Brint, Steven (1984): "New Class" and Cumulative Trend Explanations of the Liberal Political Attitudes of Professionals. *American Journal of Sociology* 90:1, s. 30–71.
- Brooks, Clem & Manza, Jeff (1997a): U.S. Middle-Class Political Realignment, 1972 to 1992. *American Sociological Review* 62:2, s. 191–206.
- Brooks, Clem & Manza, Jeff (1997b): Social Cleavages and Political Alignments U.S. Presidential Elections, 1960 to 1992. *American Sociological Review* 62:6, s. 937–946.
- Brooks, Clem & Manza, Jeff (1997c): Class Politics and Political Change in the United States, 1952–1992. *Social Forces* 76:2, s. 379–408.
- Clark, Terry & Lipset, Seymour Martin (1991): Are Social Classes Dying? *International Sociology* 6:4, s. 379–410.
- Clark, Terry & Lipset, Seymour Martin & Rempel, Michael (1993): The Declining Political Significance of Class. *International Sociology*, 8:3, s. 293–316.
- de Vaus, David (1991): *Surveys in Social Research*. Allen & Unwin, London.
- Dogan, Mattei (1995): Erosion of Class Voting and of the Religious Vote in Western Europe. *International Social Science Journal* 146:4, s. 525–538.
- Elovainio, Päivi (1992): Muuttuva koulutus. Teoksessa Olavi Riihinen (toim.): *Sosiaalipolitiikka 2017*, s. 413–432. WSOY, Porvoo.
- Ervasti, Heikki (1994): *Yhteiskuntaluokat ja hyvinvointivaihtoehtot*. Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan tutkimuksia. Sarja A:3/1993.
- Ervasti, Heikki (1996): *Kenen vastuu? Tutkimuksia hyvinvointipluralismista legitimitietin näkökulmasta*. STAKES, Helsinki.
- Ervasti, Heikki (1998): Suomalaisten perhe- ja sukupuolirooleja koskevat asenteet. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Ervasti, Heikki & Kangas, Olli (1995): Class Basis of Universal Social Policy. Pension Policy Attitudes in Finland 1993. *European Journal of Political Research* 34:7, s. 273–367.
- Evans, Geoffrey (1993): The Decline of Class Divisions in Britain? Class and Ideological Preferences in the 1960s and the 1980s. *British Journal of Sociology* 44:3, s. 449–471.
- Fuchs, Viktor (1968): *The Service Economy*. Columbia University Press, New York.
- Gilljam, Mikael & Nilsson, Lennart (1985): Svenska folkets åsikter om den offentliga sektorn – två förklaringsansatser. *Stasvetenskaplig tidskrift* 88:2, s. 123–139.
- Gilljam, Mikael & Holmberg, Sören (1990): *Rött, blått, grönt*. Bonniers, Stockholm.
- Gilljam, Mikael & Holmberg, Sören (1992): *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm, Norstedts.
- Goldthorpe, John & Marshall, Gordon (1992): The Promising Future of Class Analysis. *Sociology* 26:3, s. 381–400.
- Goul Andersen, Jörgen (1990): Denmark: Environmental Conflict and the 'Greening' of the Labour Movement. *Scandinavian Political Studies* 13:2, s. 185–210.
- Goul Andersen, Jörgen (1992): The Decline of Class Voting Revisited. Teoksessa Gundelach, Peter & Siune, Karen (eds.): *From Voters to Participants*. Politica, Aarhus.
- Heath, Anthony, Jowell, Roger, Curtice, John & Evans, Geoff (1990): The Rise of the New Political Agenda? *European Sociological Review* 6:1, s. 31–48.
- Hobson, Barbara (1990): No Exit, No Voice Women's Economic Dependency and the Welfare State. *Acta Sociologica* 33:3, s. 235–250.
- Hout, Michael, Brooks, Clem & Manza, Jeff (1993): The Persistence of Classes in Post-Industrial Societies. *International Sociology* 8:3, s. 259–277.
- Hout, Michael, Brooks, Clem & Manza, Jeff (1995): The Democratic Class Struggle in the United States, 1948–1992. *American Sociological Review* 60:6, s. 805–828.
- Inglehart, Ronald (1990): *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton University Press, Princeton.
- Inglehart, Ronald (1977): *The Silent Revolution Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton University Press, Princeton.
- Inglehart, Ronald (1987): Value Change in Industrial Societies. *American Political Science Review* 81:4, s. 1289–1303.
- Inglehart, Ronald & Rabier, Jacques-René (1986): Political Realignment in Advanced Industrial Society From Class-Based Politics to Quality-of-Life Politics. *Government and Opposition* 21:4, s. 456–479.
- Jallinoja, Riitta (1997): Naiset, miehet, mielipiteet. Teoksessa Suhonen, Pertti (toim.): *Yleinen mielipide 1997*, s. 19–31. Tammi, Helsinki.
- Jöreskog, Karl & Sörbom, Dag (1996): *PRELIS 2: Users Reference Guide*. SSI, Chicago.
- Kalton, Graham (1990): *Introduction to Survey Sampling*. Sage, Newbury Park.
- Kelley, Jonathan & Evans, M.D.R. (1995): Class and Class Conflict in Six Western Nations. *American*

- Sociological Review* 60:2, s. 157–178.
- Kelley, Jonathan, McAllister, Ian & Mughan, Anthony (1985): The Decline of Class Revisited Class and Party in England, 1964–1979. *American Political Science Review* 79:3, s. 719–737.
- Kirchheimer, Otto (1966): The Transformation of the Western European Party System. Teoksessa LaPalombara, Joseph & Weiner, Myron (eds.): *Political Parties and Political Development*, s. 177–200. Princeton University Press, Princeton.
- Knutsen, Oddbjörn (1986): Sosiale klasser og politiske verdier i Norge. ”Middelklassen” i den offentligesektor som ”den nye klasse”. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 27:4, s. 263–287.
- Korpi, Walter (1983): *The Democratic Class Struggle*. Routledge & Kegan, Paul, London.
- Kriesi, Hanspeter (1989): New Social Movements and the New Class in The Netherlands. *American Journal of Sociology* 94:5, s. 1078–1116.
- Lamont, Michelé (1987): Cultural Capital and the Liberal Political Attitudes of Professionals Comment on Brint. *American Journal of Sociology* 92:6, s. 1501–1505.
- Lane, Jan-Erik & Ersson, Svante (1991): *Politics and Society in Western Europe*. Sage, London.
- Lipset, Seymour Martin (1981): *Political Man*. John Hopkins University Press, Baltimore.
- Lovenduski, Joni. (1986): *Women and European Politics: Contemporary Feminism and Public Policy*. Harvester, Brighton.
- Lyotard, Jean-Jacques (1984): *The Postmodern Condition: a Report on Knowledge*. Manchester University Press, Manchester.
- Nachmias, Chava & Nachmias, David (1989): *Research Methods in the Social Sciences*. St Martin’s Press, London.
- Nieuwbeerta, Paul (1996): The Democratic Class Struggle in Postwar Societies. *Acta Sociologica* 39:4, s. 345–383.
- Offe, Claus (1984): *Contradictions of the Welfare State*. Hutchinson, London.
- Offe, Claus (1985): New Social Movements Challenging the Boundaries of Institutional Politics. *Social Research* 52:4, s. 817–868.
- Offe, Claus (1987): Democracy Against the Welfare State? Structural Foundations of Neo-Conservative Political Opportunities. *Political Theory* 15:4, s. 501–537.
- Pakulski, Jan (1993): The Dying of Class or of Marxist Class Theory? *International Sociology* 8:3, s. 279–292.
- Pesonen, Pertti (1995): The Evolution of Finland’s Party Divisions and Social Structure. Teoksessa Borg, Sami & Sänkiäho, Risto (eds.): *The Finnish Voter*, s. 9–22. The Finnish Political Science Association, Tampere.
- Piore, Michael & Sabel, Charles (1984): *The Second Industrial Divide: Possibilities for Prosperity*. Basic, New York.
- Przeworski, Adam (1985): *Capitalism and Social Democracy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pöntinen, Seppo (1983): *Social Mobility and Social Structure. A Comparison of Scandinavian Countries*. Societas Scientiarum Fennica. The Finnish Society of Sciences and Letters, Helsinki.
- Rose, Richard & McAllister, Ian (1986): *Voters Begin to Choose: From Closed Class to Open Elections in Britain*. Sage, Newbury Park.
- Siisiäinen, Martti (1996): Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Kotakari, Ulla & Nylund, Marianne (toim.): *Välittävät verkostot*, s. 33–48 s. Vastapaino, Tampere.
- Seidman, Steven (1992): Postmodern Social Theory as Narrative with Moral Intent. Teoksessa Seidman, Steven & Wagner, David G. (eds.): *Postmodernism and Social Theory*, s. 47–81. Blackwell, Cambridge.
- Sundberg, Jan (1986): *Old Parties - New Challenges. Partisan and Social Changes in the Scandinavian Welfare Societies*. University of Helsinki. Department of Political Science. Discussion Papers No. 2/1986.
- Svallfors, Stefan (1995): The End of Class Politics? Structural Cleavages and Attitudes to Swedish Welfare Policies. *Acta Sociologica* 38:1, s. 53–74.
- Svallfors, Stefan (1996): *Välfärdstatens moraliska ekonomi*. Boréa, Umeå.
- Sänkiäho, Risto (1995a): The Social Basis for Party Support. Teoksessa Borg, Sami & Sänkiäho, Risto (toim.): *The Finnish Voter*, s. 66–87. The Finnish Political Science Association, Tampere.
- Sänkiäho, Risto (1995b): Cleavages and Party System Dimensions. Teoksessa Borg, Sami & Sänkiäho, Risto (eds.): *The Finnish Voter*, s. 88–113. The Finnish Political Science Association, Tampere.
- Toivonen, Timo (1988): *Rakennemuutos 1930–1985. Aineistoa toimiala-, luokka- ja kerrostumarakenteen tutkimukseen*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-1:1988.
- Uusitalo, Hannu (1975): *Class Structure and Party Choice: A Scandinavian Comparison*. Research Group for Comparative Sociology. Research Reports 10, Helsinki.
- Weakliem, David (1991): The Two Lefts? Occupational and Party Choice in France, Italy, and the Netherlands. *American Journal of Sociology* 96:6, s. 1327–1361.
- Zilliacus, Kim (1995): Development of the Finnish Left Wing: Trends of Old Versus New Politics. Teoksessa Borg, Sami & Sänkiäho, Risto (eds.): *The Finnish Voter*, s. 208–239. The Finnish Political Science Association, Tampere.

Liitetaulukko A. Taustamuuttujien (sekä eksogeeniset että endogeeniset) vaikutukset perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskeviin asenteisiin. Rakenneyhtälömalli. Suurimman uskottavuuden (ML) estimointimenetelmä. Suorat vaikutukset.

	Luokka-samaistuminen ^(a)	Poliittinen kanta ^(a)	Perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet ^(b)
Koulutus			
Korkeintaan ammattikoulu	ref.	ref.	ref.
Opisto	.23	.07	-(c)
Korkeakoulututkinto	.25	-.05	-.15
Ammattiasema			
Työntekijä	ref.	ref.	ref.
Alempi toimihenkilö	.16	.07	-(c)
Ylempi toimihenkilö	.28	-(c)	-(c)
Yrittäjä tai maanviljelijä	.09	.18	-(c)
Muu	-(c)	-(c)	-(c)
Tulot	-(c)	-(c)	-(c)
Ikä	-(c)	-(c)	-(c)
Sukupuoli			
Mies	ref.	ref.	ref.
Nainen	-(c)	-(c)	.13
Työskentelysektori			
Yksityinen	ref.	ref.	ref.
Julkinen	.07	-.10	-(c)
Luokkasamaistuminen		.45	-.26
Poliittinen kanta			-.24
Perinteisiä poliittisia kysymyksiä koskevat asenteet			
R²	.24	.25	.25
χ²		67.29	
d.f.		51	
AGFI		.98	
RMSEA		.018	

* $p < .05$.

- a) Muuttujat pisteytetty siten, että korkeammat (positiiviset) arvot tarkoittavat korkeampaa koettua luokka-asemaa ja oikeistolaista poliittista kantaa (ks. taulukko 1).
- b) Muuttuja pisteytetty siten, että korkeammat (positiiviset) arvot tarkoittavat myönteistä suhtautumista faktorilla latautuneisiin tavoitteisiin (tuloerojen pienentämiseen ja köyhyyden vähentämiseen).
- c) Ei poikkeaa nolasta tilastollisesti merkitsevästi.

Liitetaulukko B. Selittävien muuttujien (sekä eksogeeniset että endogeeniset) vaikutukset uusien poliittisia kysymyksiä koskeviin mielipiteisiin. Rakenneyhtälömalli. Suurimman uskottavuuden (ML) estimointimenetelmä. Suorat (S) ja epäsuorat (E) vaikutukset.

	Sukupuolten välinen tasa-arvo ^(a)		Ympäristön-suojelu ^(a)		Ydinvoima ^(a)		Pakolais-kiintiöt ^(a)	
	S	E	S	E	S	E	S	E
Koulutus								
Korkeintaan ammattikoulu	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Opistotaso	– ^(b)	–.08	– ^(b)	–.03	– ^(b)	.06	.05	.00
Korkeakoulututkinto	– ^(b)	–.08	– ^(b)	–.01	– ^(b)	.07	.15	.01
Ammattiasema								
Työntekijä	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Alempi toimihenkilö	– ^(b)	.03	.09	.02	.07	.01	– ^(b)	.00
Ylempi toimihenkilö	– ^(b)	.00	– ^(b)	.01	– ^(b)	.04	.06	.01
Yrittäjä	– ^(b)	–.03	– ^(b)	–.02	–.03	.02	.03	.02
Muu	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00
Tulot	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00
Ikä	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00	– ^(b)	.00
Sukupuoli								
Mies	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Nainen	.09	.07	.10	.03	–.36	–.01	.10	.00
Työskentelysektori								
Yksityinen	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.	ref.
Julkinen	– ^(b)	.01	.06	.01	–.10	.01	– ^(b)	.01
Luokkasamaistuminen (L)	.16	–.18	.15	–.10	.16	.04	.06	–.03
Poliittinen kanta (P)	–.06	–.08	–.08	–.03	.02	.01	–.07	.00
Vanhat poliittiset kysymykset (V)	.55	–	.35	–	–.10	–	–.01	–
R²		.31		.14		.17		.06
χ^2		67.55		84.19		69.95		66.53
d.f.		54		54		51		49
AGFI		.98		.97		.98		.98
RMSEA		.016		.024		.019		.019

(a) Muuttujat pisteytetty siten, että suuremmat (positiiviset) arvot tarkoittavat myönteistä suhtautumista esitettyihin tavoitteisiin (ks. taulukko 1).

(b) Ei poikkea nolasta tilastollisesti merkitsevästi.